

АНДРЕЙ БОГОСЛОВСКИ СПАСЕНИЕ

Превод от руски: Александър Хрусанов, 1984

chitanka.info

За мен тази зима премина ужасно. Тя все не свършваше и изглеждаше, че няма край. Дори когато настъпи март, в града продължаваха да вилнеят виелици и още нямаше никаква надежда за живителните слънчеви лъчи. Стражарите стояха със зачервени носове и смешно се тупаха с ръце по бедрата. Големите витрини по „Кузнецки“ бяха нашарени със скреж, а пътниците в шейните се завиваха с кожени покривала.

Животът ми беше труден и безнадежден. През зимата смених няколко жилища и всичките бяха бедни и тъмни бордеи, населени с бедни хора. Списанията не приемаха ръкописите ми — стиховете, поемите, романите и разказите, и скоро само появата ми в изпокъсаното, нетоплецо палтенце, вечно гладен и замръзнал, започна да предизвиква презрителни гримаси. Обхващаше ме дълбоко отчаяние, когато седях при светлината на самотната свещ над ръкописите, гледах играещите по стените сенки и топлех премръзналите си ръце под мишниците. Последните грошове от оскъдното състояние, което остави майка ми, се изпаряваха. В бъдеще ме чакаше пълна с мрак пропаст, падение.

През март наемах стая в мръсните мебелирани квартирки на мадам Дризин на малка и крива уличка, недалеч от площад „Тверски“. С часове бродех с тъжните си мисли по вечерните заснежени улици. Беше ме изоставила дори надеждата за пролетта и топлината. През тези дни бях близко до умопобъркване или самоубийство, но не ми достигаха духовни сили дори и за такава стъпка. Краката ми така измръзваха, че буквално не чувствавах пръстите си, ръцете ми се вкочаняваха, лицето се вдървяваше и едва тогава влизах в някоя кръчма, за да се постопля. Беше неловко само да седя, затова си поръчвах чай с хляб, а слугата ми ги донасяше с презрително изражение върху ситата си лъснала муцуна.

Най ми харесваше кръчмата на Рубльов — беше топла, по-чиста и по-евтина от другите. Там можеше да се хапне прилична солена риба и да се изпие малко водка, което представляваше храната ми почти за целия ден. Наистина, боях се малко от водката, тъй като се опасявах да не привикна към нея, да се пропия и да се побъркам, както бе станало пред очите ми с много достойни руски хора, които не съумяха да се справят с бедността, несправедливостта и теглата на този скръбен живот. Пияниците ги дебнеше страшен и полуживотински край — те

замръзваха в снега, убиваха ги в пиянски сбивания или умираха в пиянска треска по одърите на приютите за бедняци.

В кръчмата на Рубльов нямаше много пияници. Там идваха повечето бедни, но достойни хора, разговаряше се тихо, прислужниците бяха учтиви и не гърмеше безобразна музикална машина. Можеше човек да поседи и помечтае, дори да поиска вестник или шах. На шах ме научи да играя отдавна моят починал баща в нашето имение и аз играех доста добре. Предимно с един мрачен чиновник — Васили Лукич, който често се отбиваше в кръчмата. Когато се постоплях след нахранване и замислено се навеждах над шахматната дъска, понякога дори ми се струваше, че наоколо го няма този дивашки беден живот, а аз сякаш отново съм малък и играя шах с баща ми в нашето имение край Курск. Свети газовата лампа, от стените и мебелите полъхва спокойствие, нека зад прозорците да бесува бурята, а ние ще си поиграем и ще отидем да пием чай със сладко... И така не ми се искаше да се връщам сред зимния мраз в моята студена, пълна с дървеници стая и отново да се взирам в ръкописите си на измамната светлина на евтината свещ.

През тези дни започнах да забелязвам един странен човек, който почти всяка вечер се появяваше в кръчмата на Рубльов. Изглеждаше странно, защото беше облечен нелепо: в някаква окъсана горна селска дреха, нетоплеши обувки и тесни панталони, а лицето му беше интелигентно и възвишено. Имаше правилни черти, високо чело, дълбоки сини очи и дълги като на художник коси. Беше без брада и мустаци. Мислех си, че е някакъв артист, роден в прилично семейство и получил навремето добро образование, но явно стигнал до крайно плачевно състояние. Никога не си поръчваше друго, освен чай с хляб и плащаше с някакви мръсни копейки, сякаш през деня е просил пред съседната черква. Лицето му винаги изглеждаше тревожно, изнервено, той дълго гледаше в една точка, мърмореше си нещо, а веднъж взе вестник, после го захвърли, хвана с ръце главата си и чух как изстена тихо: „Боже мой! Боже мой, началото на века!“

— Какво ви става? — върна ме към прекъснатата партия чиновникът Васили Лукич. — Че помислете...

На следващия ден странният младеж се приближи към нас, докато разигравахме поредната партия, усмихна се някак жално и каза:

— Извинете, няма ли да ви преча, ако погледам как играете?

Васили Лукич се намуси и премълча, а аз му се усмигнах и посочих към свободния стол.

— Моля ви, няма да ни попречите.

Той седна до нас и започна внимателно да следи играта. От скъсаната му връхна дреха намирисваше доста противно, а дългите му коси се бяха сплели на масури от мръсотия. Целият беше някак много запуснат. Явно съдбата го бе запратила на дъното на живота.

— Не бива да правите този ход! — възкликна той внезапно след поредния ход на Васили Лукич. — Ще ви отиде офицера на еф 6.

— Бъдете така добър да мълчите — срязва го раздражено моят чиновник. — Не съм ви питал за съвет.

— Извинете — бързо рече младежът, изчерви се и наведе очи. Стана ми жал за него, както изпитвах жал към всички запуснали се, унижени, сломени от бедността хора, а освен това този човек ме беше заинтригувал.

— Обичате ли шаха? — попитах го аз с усмивка.

— Дали го обичам? — повтори той въпроса, като присви очи. — Ами не много... Просто така, все е някакво развлечение...

— Развлечение — промърмори мрачно Васили Лукич. — Вие, милостиви господине, би трябвало да си потърсите някаква работа, а не развлечения...

— Работа? — повтори някак странно младежът и погледна старичкия чиновник със светлия си син поглед. — С удоволствие бих се хванал на някаква работа, само че, по дяволите, каква работа има тук при вас!

— От провинцията ли сте? — осведомих се аз, за да го предизвикам към разговор.

— Не, московчанин съм — отвърна той и се усмигна. — Нима не ми личи?

— Не, защо...

— Видът ми, разбира се... — рече той. — Вярно, не приличам на Онасис.

— На кой? — попитах аз от учтивост.

— Онасис — повтори той и тихичко се разсмя. — Всъщност вие не го познавате. И което е най-интересното, никога няма да знаете за него. Той вероятно още не се е родил. — И отново се разсмя тихо.

Изгледах го със съжаление. Явно несгодите бяха повлияли върху психиката му и той говореше несвързано.

Но чиновникът Васили Лукич, не зная защо, много помрачня. Обърна се към непознатия, изгледа го презрително и надменно изрече с дебелите си устни:

— Ще ви помоля да си мълчите, милостиви господине! Бъдете така добър да не се бъркате в играта! — После се обърна към мен. — Извинете, господин студент, но нямам желание да продължавам повече днес. До следващата по-сполучлива игра! — Той стана трмаво, поклони ми се непохватно и си отиде.

Младежът изкриви устни в подигравателна усмивка.

— Надут глупак — промърмори той небрежно. — Господи, колко глупаци са живели на света. А на мен винаги ми се струваше, че преди са били по-малко. — Той разбърка фигурите на дъската. — Да поиграем... господин студент?

Той моментално спечели бляскаво партията. Много се удивих и слисано погледнах партньора си.

— Вие... шахматист ли сте? — попитах глупаво аз.

— Не — отвърна той. — Не съм дори любител. Най-голямото ми постижение е второ място на първенството в училище... — Той се взря съсредоточено в мен. — Кажете как се казвате?

— Анатоли Иванович...

— Аз съм Павел Петрович. Просто Павел. На колко години сте?

— На двадесет и пет — отвърнах аз, като започвах да се чудя на този разпит.

— Аз също съм на двадесет и пет — рече той. — Вие сте... студент?

— Бивш студент — тъжно го поправих аз.

— Е, добре, нека и да сте бивш — той заговори разгорещено, страстно. — Вие сте образован млад човек, не сте нито глупав, нито невъзприемчив. Ще можете ли да повярвате на много странна, необяснима история?... — очите му светеха със странен пламък... — Ще можете ли?

— Не зная — повдигнах сдържано рамене аз.

Колко пъти вече по време на разходките си по улиците и посещенията из бедните кръчми се бях сблъсквал с подобни хора, които обичаха да разказват небивалици. Доведени до отчаяние от

нуждата, хората се опитваха с тези истории някак да се оправдаят или поне да се представят в интересна, изгодна светлина. Но тъй като се смятах за литератор, писател, който е длъжен да се вслушва в болките на човешкото сърце, аз изслушвах тези измислици и явно доставях голямо облекчение на разказвачите, които имаха нужда да се изкажат пред някого. Защо да не изслушам и този самотен и жалък младеж?

— Е, добре — отново повдигнах рамене, — разказвайте...

— Какъв сте по професия? — бързо попита новият ми познат. — Хуманитарна специалност или техник?

— Следвах в юридическия факултет — започнах аз. — Родителите ми — обеднели дворяни, продадоха имението и се преселиха в Москва, но тук баща ми умря, като не ни остави почти нищо. Скоро умря и бедната ми майка и аз бях принуден да прекъсна следването. — Усмихнах се тъжно. — Уви, нямам никакви средства. Но аз пиша, много пиша, занимавам се с поезия, проза и с преводи. Вярно, засега не съм намерил издател, но след време...

— Феноменално! — възкликна Павел и върху бледото му лице се появи усмивка. — Просто гениално е, че сте литератор! Хайде тогава впрегнете цялото си въображение и се постарайте да приемате всичко, което ви разправя, като действителност... — Той нервно облиза устните си. — Слушайте. Представете си, че един младеж, да допуснем, че съм аз, живее в Москва, но след осемдесет години. Не в Москва от 1902 година, а в Москва от края на двадесетия век. И този човек — той също е млад литератор, — този човек излиза от жилището си, спуска се с асансьора, излиза от входа... — Павел замълча и ококори страшно очи. — И излиза осемдесет години по-рано в 1902 година!

Отначало помислих, че ето още един човек, когото животът е довел до умопомрачение, но после го огледах, взрях се в очите му и ме полазиха студени тръпки по гърба. Все пак аз съм литератор, човек с доста изострени чувства и ето че с цялото си същество почувствувах — този човек не лъже! И колкото всичко това да приличаше на налудничави бълнувания, все пак си беше чиста истина! Трябваше да реша дали да се отнеса с ирония към неговия разказ, или да му повярвам напълно...

— Да допуснем — бавно рекох аз. — Нека да е така, но... все пак това е приказка!

— Не е приказка! — тъжно отвърна той и се усмихна. — Виждам, че ми повярвахте. Благодаря ви. За мен главното е да не ме мислите за идиот, а наистина да ми повярвате. А доказателства мога да намеря хиляди...

— Разказвали ли сте за това на някого? — попитах аз.

— Ами, разбира се! — възкликна той. — Всички ми се смеят и въртят палец край слепоочието! Мили мой, Анатоли Иванович, Толя! Какво щастие е, че те срещнах! Какво щастие! — Той едва не се разплака, обърса сълза от очите с разкъсания, мръсен ръкав на дрехата си. — Ти само ми повярвай, вярвай ми, защото иначе ще полудея.

— Почакайте — прекъснах го аз, повиках прислужника, поръчах шише водка и нещо за мезе. Чувствувах, ей богу, чувствувах, че съм изправен пред велика и важна тайна и реших да не броя всяка копейка. — Вероятно сте гладен, Павел?

— Да — отвърна той радостно. — А тук... при вас съм вече две седмици. Дявол знае как преживях...

Прислужникът донесе поръчката, налях водка, чукнахме се двамата с Павел, пийнахме и замезихме. Приятна топлина се разля по тялото ми.

— А водката при вас е по-добра от нашата — весело рече Павел. — У нас я варят дявол знае от какво, дори разправят, че я правели от петрол.

— От петрол ли?

— Аха — той се засмя щастливо. — Не, наистина е забележително, че те срещнах. Великолепно!

— Но все пак... ти как така? Разказвай!

— Ами какво — той стана сериозен. — Живея в Москва през 198... година. Работа в радиото, но пиша и стихотворения... Дори поточно не стихотворения, а текстове за песни.

— В радиото ли? — попитах аз.

— А, да... — сепна се той. — Радиото е... впрочем после ще ти обясня... И така аз си драскам, пиша текстове за песни. Разбира се, не съм кой знае какъв поет, но публиката всичко поглъща, а и падат пари. Изобщо всичко беше в пълен ред. И ето че излязох от къщи, канех се да отида при Витя Капустин — той е млад композитор — и да му занеса няколко текста. Спуснах се с асансьора... Да, нашите здания са високи, аз живея на четиринадесетия етаж... И така, отворих входната

врата и отначало не забелязах нищо. После направих няколко крачки, огледах се и... господи! — покрай мен минава конска шейна, вървят някакви смахнати в дивашко облекло, брадати хипита и все такива разни... — Той нервно въздъхна. — Изобщо зад мен нямаше никакъв вход като моя, нищо нямаше, а на най-близкото табло за афиши прочетох, че на 12 март 1902 година в Москва започват гастролите на цирк „Чинизели“. Виж ти! Честно казано, помислих, че съм откачил. Започнах да се щипя, затварях очи... Но нищо не помогна! Аз и сега не разбирам в какъв свят се намирам.

— Как живееш? — попитах го аз. — Къде?

— Отначало се мотях като петел в кълчица. Наканих се да пренощувам в един вход, но вашите портиери са като зверове. Полицаят искаше да ме закара в участъка, но после ми каза да вървя в приюта за бедни на пазара „Хитров“. Там попаднах на някакъв чудак, той ме сметна за колега, за безработен артист, така че живея с него в приюта... Ужас! Бълхи, воня, мръсотия. Също като в „На дъното“ от Горки... Слава богу, този актьор ми дава по петак за храна, а иначе, знаеш... Е, на третия ден се посвестих, а дотогава сякаш не бях на себе си. Помислих, че трябва да предприема нещо... Тръгнах към милицията... тоест — полицията. Мислех си, че ако им обясня всичко... може би все пак... Какво ти! Моментално ме изхвърлиха! И дори ме халосаха по мутрата. Добре де, помислих си, тук жандармите са невежи, ще отида в университета, там има мислеци хора, ще ме разберат. Не ме пуснаха дори прага да прекрача. Казват ми: „Разкарай се по-надалеч, дрипльо.“ Добре де, дрипльо съм! Ама това са кадифени джинси, за които съм платил 150 рублички на тарикатите, а пък каубойката е френска, тоест ризата, де. Този парцал ми го намери артистът, за да не замръзна. От къщи излязох по риза, трябваше само до колата да се добера, а в нея има парно... Колата е... автомобил. Знаеш ли какво е автомобил?

— Зная — отвърнах аз, като жадно го погълзвах с очи. Него, човека от бъдещето ни! Сега, когато слушах кратката му, понякога неразбираема тирада, нито за миг не се съмнявах в истинността ѝ. — Говори, Павел, говори!

— Какво да разправам — той тъжно наведе глава, — сега май съм в плен при вас. Нито напред, нито назад. Заседнах. Не зная как ще живея занапред. Целият съм мръсен, няма баня, където да се изкъпя.

— А вие всички ли си имате бани? — попитах аз.

— Всички — бързо отвърна той. — В Москва всички имат бани. Вероятно всички. Не зная точно... — Павел внезапно ме изгледа подозрително. — Толя, доказателства ли искаш?

— Какво говориш! — плеснах с ръце аз.

Но той отново се изчерви и бръкна в джобовете на тесните си неудобни панталони. Извади нещо кръгло на синджирче и ми го подаде.

— Ето ключодържател — подхвърли сериозно той, — а на него е изобразена Айфеловата кула. Виждаш, че е написано „Париж“. А в това време май я няма Айфеловата кула?

— Има я — казах аз, като изпитах нещо като срам за нашето време. — Построиха я за Световното изложение... Цяла Франция е против нея, мислим, че ще я разрушат... Но тя все пак е останала?

— Стои си — кимна Павел. — Стои си проклетницата. — Но той отново се натъжи. — А че как да ти го докажа? Ще ти разкажа, че при нас в небето летят самолети със скоростта на звука, че по шосетата се надбягват автомобили, че в океаните плуват подводници — но всичко това са думи.

Приблужи се прислужникът, наведе глава над масата ни, тръсна русите си къдри.

— Нищо повече ли няма да благоволите да поръчате? — попита той.

— Засега не — отвърнах аз и го отпратих с движение на ръката. — Е, и какво сега, Павел, какво ще правиш?

— Не зная — тихо промълви той.

— От моя страна — заговорих аз — с пари не мога да ти помогна. Аз съм без никакви средства.

— Да, средства! — изкриви той лице в горчива гримаса. — А навсякъде мангизи, мангизи, мангизи. Мангизите — това са пари. При нас все някак се урежда, но при вас без мангизи си загубен. Разбира се, нагледах се — които имат много пари, се возят с луксозни каляски, ходят по ресторанти, а къщите им са такива, каквито при нас нямат и народните артисти.

— Почакай — прекъснах го аз и моето нетърпение беше разбираемо. — Павел, разкажи ми, разкажи какво ще бъде след осемдесет години?

— Какво ли? — той се замисли за миг, вгледа се към тавана. — Да, естествено, има много промени. Най-напред, през 1917 година избухна революция и сега у нас има социалистическо общество.

Аз бях далеч от политиката, но затова пък знаех, че думата „революция“ не се ползува с уважението на господата представителите на властта. Собственикът на кръчмата Рубльов беше заможен човек, верен поданик и едва ли съчувствуваше на революционерите и техните идеи, та поради това слугите му можеха да са доносчици. Поставих пръст на устните си, намигнах на Павел и казах:

— Е, за това ще ми разкажеш после.

— Бих хапнал още нещо — рече събеседникът ми.

В джоба ми беше останала само една рубла, но какво бяха парите в сравнение с величието и грандиозността на нашата среща. Поръчах още нещо за ядене и чай.

— Най-обидното е — поде Павел, като жадно тъпчеше устата си, — че въобще не зная с какво бих могъл да се заема тук. Не разбирам вашия живот, нямам нито жилище, нито пари, нищо нямам.

— Засега можеш да живееш при мен — поканих го поривисто аз. — Разбира се, уверен съм, че след време ще успеем да заинтересуваме учените с твоята история, че те ще разберат и оценят факта на твоята поява в нашето време. А дотогава... Ти нали си литератор — продължих аз, — защо не опиташ да пишеш? Опитай, нещата могат така да се наредят, че да намериш издател...

— Айде де — усмихна се той недоверчиво. — При вас пишат такива титани... Известен ли е вече Блок?

— Да — кимнах аз. — Зная стихотворенията му. Ще стане ли знаменит?

— Охо! — възкликна той. — Гений! А след това Маяковски, Есенин... Тях засега ги няма, те са по-късно... А Горки вече пише ли?

— Разбира се — кимнах аз. — Горки е много популярен, има си почитатели. В поезията са известни Балмонт, Надсон... Те ще останат ли в историята на литературата?

— Ще останат — махна той небрежно с ръка. — Но няма да се прославят... Не, да се пише, докато са живи такива титани, е невъзможно, няма никаква сметка. Та Толстой е още жив! И Чехов! Жив ли е Чехов!

— Жив — потвърдих аз и внимателно попитах, защото много обичах печалната муза на Чехов. — А кога ще умре той?

— Не помня — отвърна Павел, след като се позамисли. — Сега е 1902 година... Май доста скоро...

— Господи, какъв ужас! — изтръгна се от устата ми.

— Да — рече той, потънал в размисъл. — Как да пишеш... — Той отново се замисли и внезапно лицето му светна. — Слушай, Толя, дали Блок вече е написал стихотворението за прекрасната дама?

— Не зная — отвърнах аз. — Не съм го чел, не съм го чувал.

— Не е ли? — оживи се той. — Добре... добре... Ами „... вечер над ресторантите...“, „Непознатата“? Те са знаменити.

— Не — казах аз. — Следя списанията. Такива стихотворения не са публикувани.

— Не са? Сигурен ли си? — очите му заблестяха, по бледите му бузи изби червенина. — Толя, това е гениално! Аз ще напиша тези стихотворения! — Той дори се задъха от напора на чувствата си. — Дявол да го вземе, как не се сетих! Всичко, което още не е написано, е мое! По дяволите! — Той хвана главата си с ръце. — Може да се живее, Толя, може да се живее!

Гледах го и въобще не разбирах какво има предвид. От вълнение той задърпа яката на ризата си.

— Значи така — поде той с деловит глас. — Отначало нещичко, което помня от Блок. „Мълчаха там жълтите и сините...“ и така нататък... Добре, останалото ще си го припомня, а каквото съм забравил, ще го донаглася, свикнал съм.

— Но това ще бъдат вече чужди стихотворения — опитах се да възразя аз. — Почакай, почакай... Ти дори не ги помниш точно. Ще ги развалиш, ще ги развалиш за бъдещето!

— Е, нищо! — той махна с ръка. — Щом като в нашето време моите текстове се преглъщат, то и вашата публика няма да се задави с тях! — той размаха ръце. — А по-нататък, по-нататък! Помня, че Горки е написал „На дъното“ през деветстотин и втора. Но в деветстотин и пета ще има революция... първата руска революция, и след нея Горки ще напише „Майка“. Произведението ще нашуми сред народа. По дяволите! Сега аз ще напиша „Майка“. Ниловна, Павел Власов, водещата роля на работническата класа... А вече по-късно може „Нощ, улица, фенер, аптека...“, пък и ще сложим начало на

Маяковски, преди сам той да е започнал! — Павел се изпоти, зачерви се. — Толя, ще гребем парите с лопата!

— Как така — промълвих объркано аз. — Ти крадеш от писателите, обсебваш произведенията им...

— Къде са тези произведения? — възкликна той разгорещено. — Няма ги! Ще ги напиша и ще се появят! — Той дори примижа в предчувствие на успеха си. — Какъв глупак съм, как не се сетих по-рано! Само си седи, спомняй си и записвай! А паметта ми е добра...

Потръпнах, наежих се от ужас пред онова, което можеше да стори този странен, безпринципен човек от бъдещето, на когото аз толкова непредпазливо внуших идеята да се занимава с литература.

— Почакай, почакай — измърморих аз. — А къде ще остане честта, честта на руския литератор? Какво ще стане с възвишените мисли, на които служат литературата и раждащите я таланти? Та нали нашето нравствено съзнание...

— Зарежи го! — удари ме с юмрук по рамото Павел. — За нравственото съзнание ли ще мислим? Навън цари мраз, двамата с теб сме последни бедняци, а такива перспективи се откриват, че да литнеш! Ох, Толя, чак жар ме обзема...

— Почакай! — почти викнах аз. — Как толкова леко се готвиш да се разделиш със собственото си време, с живота си там, в бъдещето, та нали...

— Мълчи — прекъсна ме той. — Какво губя в бъдещето? При нас има атомни бомби. Само една бомба да хвърлят и цял град го няма. Разбра ли? Защо вечно да живея със страх? Не, не искам. За какво да съжалявам, за таратайката „Жигули“ ли? За едностайното жилище? Тук за същите пари ще си купя десет карети с кочияшите заедно, няма да излизам от най-скъпите ресторанти, ще дружа с най-известните хора! Ще вляза дори в историята, Толик! А ти какво ми говориш!

Целият се свих в нервен възел. Стана ми лошо, пред погледа ми плувнаха цветни кръгове. Младият подлец пред очите ми се готвеше да убие великата руска литература и аз не можех да му попреча. Не можех! А наистина ли не можех?...

— Слушайте, Павел — изрекох аз с треперещ глас. — Извинете...

— Защо премина на „ви“? — попита той напрегнато. — Какво се е случило?

— Нищо, просто забравих — бързо се поправих аз. — Но не мога да разбера нещо — къде стана това с теб? Преходът ти от бъдещето в миналото?

— Къде — подразни ме Павел. — Де да знаех. И сам вече търсих мястото, само че нищо не намерих. За тези години Москва се е променила, почти нито една сграда не можах да позная. Само университета. Червения площад с Кремъл, пък и те... Сега обаче тази улица не ми е нужна — лицето му плувна в блаженство. — Сега и тук ще ми бъде добре. Писателите ще ми стигнат, докато съм жив.

— Почакай — отново го прекъснах аз. — На мен всичко това ми е много интересно. Нима въобще не помниш мястото? Поне някои белези?

— Белези ли? — той се замисли. — Да, будката за афиши с цирка Чинизели... Да-а... Да! Спомням си още една табела, на нея пишеше или Распопов, или Раскоков, дявол го знае.

Веднага съобразих, че това можеше да бъде само магазинът за хранителни стоки на Распопов на „Арбат“. Добре познавах този район, защото недалеч оттам, в дома на Кухналев, почина майка ми.

— Павел — помолих го аз колкото е възможно по-дружелюбно и по-трогателно, — направи ми една услуга, хайде да отидем на онова място, струва ми се, че зная къде е. Не можеш да си представиш как искам да видя мястото, където може би е станало най-знаменитото събитие в историята — преход на човек във времето. Направи ми тази услуга.

— Е, добре — съгласи се той с видимо неудоволствие. Изобщо откакто в главата му се загнезди тази дива идея, той се промени; в движението му се появи някакво високомерие, в начина му да разговаря имаше неестествено презрение и отпуснатост. Точно това не обичах у нашите начинаещи литератори и съвсем пък не очаквах да го открия у човека от бъдещето.

Излязохме на улицата. Вече бяха отзвучали камбаните за вечерната служба, газовите фенери мъждукаха слабо, преминаваха тъмни пешеходци, зададе се в тръс самотен фойтон. Мъчех се да гледам на всичко наоколо с очите на човек от бъдещето. Сигурно при нас му се е виждало мръсно и сиво, неудобно. В прозорците на сградите плаваше жълта светлина. На ъгъла стоеше стар латернаджия и от вехтата му латерна се разнасяше тъжна мелодия. Но въздухът и

снегът под краката някак си не ми се сториха толкова страшно зимни, макар стъпалата ми веднага да се намокриха и вледениха. Не, напротив, природата, изглежда, се готвеше за пролетта! Дори и вятърът, който подухваше изпод портите, миришеше на пролет...

Излязохме на „Тверски“ и се спуснахме към „Охотни ряд“. На площад „Страстни“ той се задържа, дълго гледа контурите на огромния манастир и каза:

— През деветнадесета година имажинистите ще вилнеят тук с Есенин. Е, какво, какво, ще видим... — Той закачливо прехапа устни.

Позна булевард „Тверски“, паметника на Пушкин и дори някои сгради. Разправяше, че улица „Тверска“ била преименувана на името на Максим Горки и станала почти два пъти по-широка, смееше се на конния трамвай и непрекъснато си спомняше все нови имена на руски поети и писатели, които не познавах, но едно беше чудесно, че явно в бъдеще руската литература не е западнала, а е процъфтявала и набирала сили.

— При нас тук е Моссъветът — каза Павел, като посочи към дома на генерал-губернатора. — Само че са го надстроили.

Постовият стражар пред дома мрачно и заплашително помръдна мустаци, когато видя неугледните ни фигури. Но унижението и страхът бяха вече напуснали моя спътник.

— Жандар! — извика той, като се изплези на полицая. — Така ли им викат при вас? Да — продължи той. — Каквото и да става, тази година един ден ще ми козирува. И ще купя къщата на Морозов. Там при нас сега е домът на дружбата. Разправят, че той обичал писателите и артистите, а с моите пари аз скоро и Сава ще купя. Ще си взема луксозна карета, че дори и автомобил ще си намеря. — Той се разсмя. — Скорост двадесет километра в час. Ха-ха-ха! Толик! — Удари ме по гърба. — Ще се къпем в шампанско, ще спим с графини, Толик! А славата, славата! Та нали всичко най-добро, което е написано в Русия, аз ще съм му автор! Ще стана гений, Толик! Всички вестници, списания, радиото, телевизията... Аха, да, за телевизията ще почакаме...

Вървах, мълчах и все ускорявах крачките си. По-бързо, по-бързо, пък и студът проникваше през тънкото ми палтенце.

Накрая завихме зад ъгъла и го поведох към голямата, пищна витрина на магазина за хранителни стоки на Распопов. Павел се

огледа.

— Ами да? Струва ми се, че именно тук се появих във вашия свят... Ето!

Той бързо се приближи до будката за афиши, а аз в тъмнината трудно успях да разчета върху затрупания от сняг разкъсан афиш съобщението за цирка Чинизели.

— Да — замислено повтори Павел. — Точно тук беше, сега си спомням...

— Как, как... — от вълнения не можех да говоря. От устата ми излизаше гъста пара. — Как ще обясниш всичко това? Твоя преход?

— Ами не зная — той повдигна рамене в окъсаната си дрешка. — Ние всички сме така натъпкани с фантастика, че дори ми е трудно да разбере нещо. Вероятно се е появила някаква дупка във времето и е станал възможен преходът. Или се е изкривил векторът време-пространство, както пишат фантастите. Дявол го знае, а аз дори таблицата за умножение не помня както трябва.

— А откъде излезе? — попитах аз предпазливо. — Конкретно откъде?

— Така — той се замисли и още веднъж се огледа. — Ето тук обърнах внимание на шейната, край този тротоар. Изглежда, че съм идвал оттам, от онзи вход... Или не? Май от входа, все пак.

— Не, не — покажи ми — казах аз настойчиво, но ласкаво. Боже господи, колко лукавство се е криело в мен! — Как, ей тъй направо ли излезе от входа? Това може би е много важно за историята, за науката, за самия теб.

— Как, как! — той започна да се дразни. — Гледай, вървях, вървях и излязох. — Той се приближи към входа. Оттам явно духаше, защото той повдигаше крака като някаква птица. Улицата беше безлюдна.

Не знаех дали ще стане, както исках, но беше необходимо да опитам, затова с най-невинен глас попитах:

— Павел, моля те, покажи ми всичко още веднъж от самото начало.

Той се усмихна и поклати глава.

— Не-е — рече той, — не поемам никакъв риск. Ами, ако внезапно се върна и вече не мога да попадна тук? Тогава прощавайте парички, прощавай слава, нали така? Аз...

Тогава аз го блъснах силно с двете ръце към зейналата пустош на входа. Цялата си малка от недояждане, умора и нервни кризи силища вложих в този удар. Павел изохка и настрана пропадна в тъмнината, но не падна. Просто изчезна пред очите ми, разтвори се във въздуха. Духаше вятър и на мястото пред входа, където допреди малко стоеше човек, завихри купчинка сняг.

Почаках. Нищо не се промени.

Въздъгнах дълбоко. Сърцето ми биеше ужасно, дланите ми се бяха овлажнили и целият бях обзет от неприятна отпусната слабост. Обърнах се и тръгнах надолу по улицата към „Моховая“.

Покрай мен прелетя шейна със смееща се, разпусната компания. Едва не ме закачи и за миг ме обвея вълна от миризми на вино и парфюми. Смехът се разтопи в далечината. Отново стана тъмно и пусто, само газовите фенери неясно и унило премигнаха. Москва заспиваше под прозрачното снежно покривало. Тя не знаеше, че аз току-що бях изгонил от нея човека от бъдещето, странния младеж в смешни панталони и прокъсано сетре. Никога не съм се увличал по фантазии, но както всеки мислещ човек неведнъж съм се замислял какви ще бъдат хората след петдесет години, след сто. И ето че срещнах един от тях. Естествено, далеч съм от обобщения, пък и не могат, не могат да бъдат лоши хора, които летят със самолети в небето, живеят във високи сгради, носят се с автомобили, с други думи, хора, достигнали разцвет на мисълта и прогреса. В онова общество е победила революцията, която не разбирах добре, но знаех само, че тя има за цел равенството, братството и благоденствието, а няма това не са най-прекрасните идеи в живота. Просто по волята на съдбата в нашето време беше проникнал човек, който не прилича на своите съвременници, ограничен, нравствено празен и уродлив, а такива има доста и в наши дни. Природата му е подарила красива поетична външност, но го е лишила от душевно богатство. А аз не можех, не можех да допусна да поругаят най-святото нещо в живота ми — гениите на руската словесност. Нищо че съм беден, сиромаш, но съм честен! Нека ми предлагат милиони, нека ми предричат гръмка слава и безметежни удоволствия — аз съм честен! Пред себе си, пред паметта, пред бъдещето. С какво чувство ще вкувам наслажденията, като всеки миг помня, че съм продал? А и каква цена може да има човешкият дух, националната история? Смешно и нелепо е да се говори за това. Само

ми е болно и обидно, че там, далеч в бъдещето, все още са останали такива човечета с дребни мисли и страсти, някакви бръмбарчета, за които няма нищо свято.

Стигнах до жилището си съвсем разбит, премръзнал, засипан със сняг. Портиерът-татарин ме изгледа намръщено от прозорчето на стаичката си. Изкачих се по тъмното и студено стълбище в стаята си на петия етаж. Стаята също беше тъмна и студена. Запалих угарката от свещ и по изтърканите стени плъзнаха странните, зли сенки на тревогата.

Седнах на стария стол пред купчината мои ръкописи. Главата ми я приклеци менгемето на болката. Свещта пращеше.

Не зная дали дълго ще живея на този свят и как ще се развие по-нататък съдбата ми. Напоследък все по-често ме боли главата и ме задушават раздираща дробовите кашлица. Но каквото и да стане, аз вече внесох своя дял в развитието на руската литература, защитих я от пакостника и търгаша, защитих я от червоядината, от малкия, но отвратителен бръмбар. Няма да ме осъди моето време за тази ми постъпка. Сигурен съм също, че няма да се уплаша да си отида от живота, защото зная нещо, което все още не знае никой на Земята — моята любима, велика руска литература ще живее дълго и щастливо.

Публикувано в сп."Наука и техника", бр.12-14/1984 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.